

Μαρία Κάππου

Νεοελληνική γλώσσα

Όλη η ύλη για την Α', Β', Γ', Λυκείου

Πώς διαβάζω και κατανοώ τα μη λογοτεχνικά κείμενα ...

*Αξιοποιώ τη διδακτέα ύλη
για την κατανόηση
κειμένων αναφοράς...*

...γιατί οι μαθητές διαβάζουν αλλά δεν κατανοούν

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Πρόλογος - Γιατί οι μαθητές δεν κατανοούν	19
1. Το γλωσσικό μάθημα	19
2. Η διδασκόμενη θεωρία στα βιβλία του Γυμνασίου και του Λυκείου	21
3. Λίγα λόγια για το βιβλίο	24
Εισαγωγή	25
1η Ενότητα: Διδακτέα ύλη και γραπτή δοκιμασία	27
1. Τρόπος αξιολόγησης του Γλωσσικού μαθήματος στο Λύκειο	28
2. Μη λογοτεχνικά κείμενα που διδάσκονται στο σχολείο	29
3. Οδηγίες και στόχοι της διδασκαλίας, σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών	31
4. Σχέση διδασκόμενης θεωρίας και γραπτής δοκιμασίας	33
2η Ενότητα: Διδακτέα ύλη και κατανόηση των κειμένων - συνοπτική παρουσίαση	35
Τα κείμενα που διδάσκονται στο σχολείο - Διαφορές - εποπτικός πίνακας	35
1. Μη λογοτεχνικά κείμενα που επιλέγονται κατά τη γραπτή εξέταση	36
<i>Στοιχεία των κειμενικών τύπων και επικοινωνιακή περίσταση</i>	37
2. Τα στοιχεία των κειμένων	38
α. Περιεχόμενο και οργάνωση των πληροφοριών στην παράγραφο	38
β. Γλωσσικές επιλογές του/της συγγραφέα-η σημασία των ρημάτων	40

γ. Τίτλος των κειμένων	46
δ. Μέθοδος «ανάγνωσης»	47
3. Κατανόηση κειμένων - η θεωρία στην πράξη	48
<i>Κείμενο I-πληροφοριακό κείμενο: Η εφηβεία (περιγραφή, εξήγηση, επιχειρηματολογία) .....</i>	<i>48</i>
<i>Κείμενο II-άρθρο μαθήτριας για τη Βουλή των Εφήβων: Τώρα θα την ακούσουμε; .....</i>	<i>50</i>
<i>Κείμενο III-άρθρο εκπαιδευτικού: Η μοναξιά του μαθητή .....</i>	<i>52</i>
1. Κατανόηση κειμένων και γενικές γνώσεις/Θεματικοί τομείς	55
α. Τι είναι οι θεματικοί τομείς	57
β. Τα στοιχεία των θεματικών τομέων και έννοιες των κοινωνικών επιστημών -εποπτικός πίνακας	58
γ. Αναλυτική παρουσίαση	60
δ. Πώς αξιοποιώ τους θεματικούς τομείς για την κατανόηση των μη λογοτεχνικών κειμένων και την παράφραση στην περίληψη	65
α. Διδακτέα ύλη-αναλυτική παρουσίαση	67
1η Ενότητα: γλωσσικές επιλογές και περιεχόμενο	69
Αξιοποιώ τη διδασκόμενη θεωρία-εποπτικός πίνακας	69
Λεξιλόγιο και γραπτή δοκιμασία-εποπτικός πίνακας	71
1. Προϋποθέσεις κατανόησης των μη λογοτεχνικών κειμένων	72
α. Τα θέματα των κειμένων είναι αφηρημένες έννοιες	73
β. Οργάνωση παραγράφου και περιεχόμενο	75
γ. Γλωσσική διατύπωση των πληροφοριών	76
2. Δυσκολίες κατανόησης ορισμένων κειμένων	78
3. Διδακτέα ύλη και μέθοδος «ανάγνωσης»	79
Λεξιλόγιο - Εποπτικός πίνακας	80
α. Αναγνωρίζω τη σημασία των λέξεων	84
• Σημασία	84
• Κυριολεξία	84
• Αναφορική/δηλωτική λειτουργία της γλώσσας	84

• Πολυσημία	84
• Συνυποδηλωτική/ποιμπική/συγκινησιακή λειτουργία της γλώσσας	84
• Μεταφορά	86
• Σύμβολα	86
• Λέξεις συγκινησιακά φορτισμένες	87
• Προσωποποίηση	87
• Παρομοίωση	87
• Λαϊκές λέξεις και εκφράσεις του προφορικού λόγου	87
• Λόγιες λέξεις	87
• Ονοματοποίηση	88
• Ειδικό λεξιλόγιο	88
• Λέξεις με νοηματική συγγένεια από τον ίδιο θεματικό χώρο	89
• Γενικότερος όρος	89
• Συνώνυμα	90
• Αντώνυμα-αντίθετα	90
• Σχήμα λιπότητας	90
• Σχήμα άρσης και θέσης	90
• Υπερώνυμα	90
• Υπώνυμα ή συνυπώνυμα	90
β. Αναγνωρίζω τη σημασία των λέξεων που περικλείονται σε σημεία στίξης	91
• Λέξεις σε μονή ή διπλή κεραία [- -]	91
• Λέξεις σε παρένθεση [( )]	91
• Λέξεις σε εισαγωγικά [«»]	91
γ. Αναγνωρίζω τη σημασία των αριθμών στα κείμενα	93
δ. Κατανοώ τη σημασία των προσδιορισμών	94
• Επίθετα και μετοχές	94
• Γενική προσδιοριστική	94
• Αναφορική ονομαστική πρόταση	95
• Προθεπικά σύνολα	95
• Βουληπκές προτάσεις	96
ε. Λέξεις έννοιες/γιατί πρέπει να ξέρω πολλές έννοιες	97

στ. Αναγνωρίζω τη σημασία των επιρρημάτων	99
ζ Ρηματικές φράσεις — Αναγνωρίζω τις πληροφορίες των ρημάτων	100
• Λεξική σημασία του ρήματος	101
• Τα παρεπόμενα του ρήματος	104
- Ρηματικοί χρόνοι	105
- Ρηματικές εγκλίσεις	106
- Ρηματικά πρόσωπα	107
5. Αναγνωρίζω τη σημασία των προτάσεων	113
Προτάσεις και γραπτή δοκιμασία-εποπτικός πίνακας	113
α. Είδη των προτάσεων	114
• Αποφαντικές και ερωτηματικές προτάσεις	115
• Δευτερεύουσες προτάσεις (ονοματικές και επιρρηματικές)	119
- Αναφορικές προτάσεις (ονοματικές και επιρρηματικές)	121
β. Σύνδεση των προτάσεων	123
• Παρατακτική σύνδεση	123
• Ασύνδετο	123
• Υποτακτική σύνδεση	123
6. Δείκτες συνοχής και πληροφορίες	126
Συνοχή και γραπτή δοκιμασία-εποπτικός πίνακας	126
Γλωσσικά σημεία συνοχής	126
α. Γλωσσικά σημεία συνοχής που δηλώνουν νέο θέμα και τη λογική σχέση που έχει με το προηγούμενο	127
β. Γλωσσικά σημεία συνοχής που δηλώνουν όμοιες πληροφορίες	128
γ. Γλωσσικά σημεία συνοχής που δηλώνουν ότι γίνεται λόγος για το ίδιο θέμα	128
• Συνοχή ανάμεσα στις παραγράφους ενός κειμένου	132
7. Σημεία στίξης και πληροφορίες	133
8. Ύφος	136
9. Περίληψη - Τεχνικές παράφρασης και πύκνωσης - παραδείγματα.....	138
α. Πώς παραφράζουμε	139
β. Πώς πυκνώνουμε	143
γ. Πώς δηλώνουμε τη συνεκτικότητα	145

2η Ενότητα: Παράγραφος και περιεχόμενο — Αναγνωρίζω τις πληροφορίες	155
Παράγραφος και γραπτή δοκιμασία-εποπτικός πίνακας	155
Τυπικά χαρακτηριστικά της παραγράφου	156
1. Δομικά στοιχεία της παραγράφου	157
Η θέση της θεματικής πρότασης	158
2. Τρόποι οργάνωσης των παραγράφων — Αναγνώριση των πληροφοριών και αναδιατύπωση	160
Περιεχόμενο/πληροφορίες της παραγράφου-εποπτικός πίνακας	163
α. ορισμός	164
β. Διαίρεση	169
γ. Σύγκριση-αντίθεση	172
δ. Αναλογία	174
δ1. Μεταφορική αναλογία ως επιχείρημα	175
δ2. Κυριολεκτική αναλογία (εξήγηση και επιχειρηματολογία)	176
ε. Αίτιο-αιτιατό (επιχειρηματολογία)	176
στ. Αιτιολόγηση (επιχειρηματολογία)	178
ζ Παραδείγματα (εξήγηση και επιχειρηματολογία)	180
η. Συνδυασμός μεθόδων	180
3. Επιχειρηματολογία	184
α. Διαφορές των συλλογισμών της Τυπικής Λογικής από τα επιχειρήματα των κειμένων	185
β. Εκφράσεις τροπικότητας	186
• <i>Είδη τροπικότητας (επιστημική και δεοντική)</i>	187
γ. Η πειστικότητα της επιχειρηματολογίας	189
δ. Η γλώσσα της επιχειρηματολογίας	190
• <i>Πώς αναγνωρίζω τις απόψεις του συγγραφέα</i>	191
• <i>Πώς αναγνωρίζω τις απόψεις άλλων</i>	192
• <i>Πώς αναγνωρίζω τα επιχειρήματα του αιτίου-αιτιατού</i>	192
- <i>Επιχειρήματα του γιατί</i>	193
- <i>Επιχειρήματα του πώς</i>	193

-Ρήματα που δηλώνουν αποτελέσματα	194
• Πώς αναγνωρίζω τα είδη των τεκμηρίων	195
-Στατιστικά στοιχεία	195
-Πορίσματα ερευνών	195
-Επικαιρικά γεγονότα	195
-Ιστορικά γεγονότα	196
-Εποπτείες των αισθήσεων	196
-Εμπειρικές / γενικές	196
• Πώς διακρίνω τις γενικές αλήθειες από τις απόψεις	197
• Πώς αναγνωρίζω τις αυθεντίες	198
4. Ασκήσεις για την περίληψη και τις απαντήσεις σε ερωτήσεις θεωρίας	200

3η Ενότητα: Πειθώ -

Συλλογισμοί - Αναγνωρίζω τα μέσα πειθούς	205
Πειθώ και γραπτή δοκιμασία-εποπτικός πίνακας	205
1. Πειθώ	206
2. Τρόποι και μέσα πειθούς	207
α. Επίκληση στο ήθος	208
α1. Επίκληση στο ήθος του πομπού	208
α2. Επίκληση στο ήθος του δέκτη	208
α3. Επίθεση στο ήθος του αντιπάλου	209
β. Επίκληση στο συναίσθημα	210
γ. Επίκληση στην αυθεντία	211
δ. Επίκληση στη λογική	211
• Επιχειρήματα	212
3. Συλλογισμοί	214
Συλλογισμοί και γραπτή δοκιμασία-εποπτικός πίνακας	214
Είδη συλλογισμών -εποπτικός πίνακας	215
α. Διαφορά επιχειρημάτων και συλλογισμών	216

β. Είδη συλλογισμών	217
• Είδη συλλογισμών ως προς το είδος των προκειμένων	217
• Είδη συλλογισμών ως προς την πορεία της σκέψης	218
γ. Κριτήρια αξιολόγησης παραγωγικών και επαγωγικών συλλογισμών	219
Ορθοί και εσφαλμένοι συλλογισμοί	219
• Είδη επαγωγικών συλλογισμών – Πρόσθετα κριτήρια αξιολόγησης επαγωγικών συλλογισμών	221

β. Παραδείγματα κειμενικών τύπων - Αναγνωρίζω τις πληροφορίες .....

223

1η Ενότητα: Κείμενα που αναφέρονται στην πραγματικότητα .....

225

Εποπτικός πίνακας .....

225

1. Δημοσιογραφικά κείμενα .....

226

Εννοιολογικές διευκρινίσεις .....

226

Οργάνωση και περιεχόμενο-εποπτικός πίνακας .....

227

α. Ειδησεογραφία και ερμηνευτική δημοσιογραφία .....

228

Διαφορές ειδησεογραφίας και ερμηνευτικής δημοσιογραφίας –εποπτικός πίνακας .....

228

• Τίτλος των ειδήσεων και των άρθρων .....

229

• Περιεχόμενο (είδηση και σχόλια) .....

229

• Η μορφή του σχολίου .....

230

• Παραδείγματα κειμένων .....

231

Κείμενο I: Η 35χρονη Εσμά δεν θα περιμένει άλλο. (ειδησεογραφικό) .....

231

Κείμενο II: Βιοτεχνία πειραματιανθρώπων (είδηση) .....

233

Κείμενο III: Το νούμερο 6587-0069 απλώς απέθανε... (άρθρο) .....

233

• Ο δημοσιογραφικός λόγος-γλωσσικές ιδιαιτερότητες .....

234

β. Χρονογράφημα: «Ιστορία μου...αμαρτία μου» .....

237

γ. Γελιογραφία .....

240

• Πώς απαντώ σε ερωτήσεις θεωρίας .....

244

δ. Άρθρο-επιφυλλίδα .....

248

Εποπτικός πίνακας	248
2. Δοκίμιο	254
Εποπτικός πίνακας	255
α. Δοκίμιο αποδεικτικού χαρακτήρα - Παράδειγμα	255
β. Δοκίμιο συνειρμικού χαρακτήρα - Παράδειγμα	256
Διαφορές των δοκιμίων.....	259
• Πώς διακρίνω το δοκίμιο από τα άλλα γραμματικά είδη	261
3. Επιστημονικός λόγος	263
<i>Διαφορές του επιστημονικού λόγου από τα άλλα είδη λόγου-εποπτικός πίνακας .....</i>	<i>263</i>
α. Τα στοιχεία των επιστημονικών κειμένων	264
β. Γλωσσικές ιδιαιτερότητες του επιστημονικού λόγου	265
γ. Παραδείγματα κειμένων	268
4. Η πειθώ στον πολιτικό λόγο	271
α. Η γλώσσα της εξουσίας και η γλώσσα της παιδείας	272
β. Γλωσσικές ιδιαιτερότητες του πολιτικού λόγου-παραδείγματα	275
5. Η πειθώ στη διαφήμιση	281
Τα στοιχεία της διαφήμισης - Εποπτικός πίνακας.....	281
α. Μορφή διαφημιστικού μηνύματος-παραδείγματα	282
β. Τεχνικές της διαφήμισης-παραδείγματα	283
γ. Η γλώσσα της διαφήμισης-παραδείγματα	284

2η Ενότητα: Κείμενα που αναφέρονται σε προσωπικές

καταστάσεις	289
Εποπτικός πίνακας	289
1. Διαφορές των κειμένων πειθούς από τα κείμενα που προσεγγίζουν τη λογοτεχνία ...	290
<i>Παραδείγματα κειμένων .....</i>	<i>291</i>
2. Κειμενικοί τύποι με βιογραφικά και αυτοβιογραφικά στοιχεία.....	293
α. Τα στοιχεία των κειμένων	293
• <i>Εννοιολογικές διευκρινίσεις .....</i>	<i>294</i>
• <i>Επισημάνσεις .....</i>	<i>295</i>

β. Οργάνωση/Δομή και περιεχόμενο	296
γ. Η γλώσσα της αφήγησης	296
3. Παραδείγματα κειμένων με θέμα την προσφυγιά	297
α. Ημερολόγιο	297
• <i>Εννοιολογικές διευκρινίσεις</i>	297
• <i>Τα στοιχεία του ημερολογίου</i>	298
• <i>Οργάνωση και περιεχόμενο</i>	299
<i>Κείμενο I: Βιογραφικό σημείωμα του Χρήστου Καραγιάννη</i>	300
<i>Κείμενο II: Βιογραφικά στοιχεία του Χρήστου Καραγιάννη σε συνέντευξη του εγγονού του, Χρήστου Καραγιάννη</i>	300
<i>Κείμενο III: Απόσπασμα από το ημερολόγιο του Χρήστου Καραγιάννη</i>	302
β. Μαρτυρία - Ενθύμημα-κείμενο από το αρχείο της Πηνελόπης Δέλτα για παροχή βοήθειας στους πρόσφυγες της Μ. Ασίας	305

3η Ενότητα: Από τη ρεαλιστική αφήγηση στη λογοτεχνική αφήγηση	308
α. Στοιχεία της λογοτεχνικής αφήγησης	309
<i>Εννοιολογικές διευκρινίσεις</i>	310
Αναπαράσταση και αφηγηματικοί τρόποι	311
β. Περιεχόμενο και γλωσσικές επιλογές	313
Παραδείγματα	314
<i>Κείμενο I: «Οι νεκροί περιμένουν» Διδώ Σωτηρίου</i>	314
<i>Κείμενο II: «Τα γέλια» Α. Σουρούνης</i>	316
• <i>Παράδειγμα ερμηνευτικού σχολίου</i>	318
Επίλογος - η αναγκαιότητα της κριτικής σκέψης	319
Πηγές	321

Γλωσσικές επιλογές και περιεχόμενο

Εποπτικός πίνακας Αξιοποιώ τη διδασκόμενη θεωρία

Διδάσκομαι	Σκοπός-η κατανόηση των κειμένων
<p>1. Έννοιες των θετικών και κοινωνικών επιστημών Στα μαθήματα γενικής παιδείας (πολιτική παιδεία, λογοτεχνία, ιστορία, κοινωνιολογία, ψυχολογία, τεχνολογία, οικονομικές επιστήμες, θετικές επιστήμες) Στα πλαίσια του γλωσσικού μαθήματος (επιστημονικός λόγος, πολιτικός λόγος, άρθρα, δοκίμια, επιφυλλίδες, λογοτεχνικά κείμενα)</p>	<p>Να αναγνωρίζω τα θέματα/έννοιες σε κάθε πρόταση, περίοδο, παράγραφο</p>
<p>2. Ειδικό λεξιλόγιο Έννοιες των θετικών και κοινωνικών επιστημών</p>	<p>Να αναγνωρίζω το ειδικό λεξιλόγιο των θετικών και κοινωνικών επιστημών</p>
<p>3. Την οργάνωση του κειμένου</p>	<p>Να αναγνωρίζω τις νοηματικές ενότητες</p>
<p>4. Τρόπους οργάνωσης της παραγράφου (Ορισμός, διαίρεση, παραδείγματα, αναλογία, σύγκριση-αντίθεση, αίτιο-αιτιατό, αιτιολόγηση, συνδυασμός μεθόδων)</p>	<p>• Να διακρίνω τις κύριες από τις δευτερεύουσες πληροφορίες</p>
<p>5. Γλωσσικά στοιχεία συνοχής</p>	<p>Να κατανοώ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Αν γίνεται λόγος για το ίδιο θέμα • Αν εισάγεται νέο θέμα <p>Να αναγνωρίζω τις λογικές σχέσεις των πληροφοριών ανάμεσα στις περιόδους της παραγράφου (προσθήκη, αντίθεση, συμπέρασμα, επεξήγηση κ.λπ.)</p>
<p>6. Είδη και σύνδεση προτάσεων</p>	<p>Να αναγνωρίζω το είδος των πληροφοριών</p> <ul style="list-style-type: none"> • για όμοιες • ή διαφορετικές πληροφορίες • να εντοπίζω τα επιχειρήματα

Διδάσκονται για το αρχικό κείμενο	Σκοπός: η κατανόηση πληροφοριών
<p>Τρόπους πειθούς</p> <ul style="list-style-type: none"> • Επίκλιση στη λογική • Επίκλιση στην αυθεντία • Επίκλιση στο συναίσθημα 	<p>Να διακρίνω τα μέσα πειθούς από τις απόψεις</p> <ul style="list-style-type: none"> • Επιχειρήματα και τεκμήρια • Αυθεντίες • Ρητορικές τεχνικές (σε περίπτωση επίκλισης στο συναίσθημα)
<p>Λεξιλόγιο</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Πολυσημία των λέξεων</i> • <i>Μέρη του λόγου/λεξιλόγιο</i> • <i>Ειδικό λεξιλόγιο</i> • <i>Σημασία λέξεων (κυριολεξία, μεταφορά, συνώνυμα, αντώνυμα)</i> • <i>Σχήματα λόγου</i> 	<p>Σε περίπτωση πολυσημίας να αναγνωρίζω το περιεχόμενο της λέξης.</p> <p>Να αποκωδικοποιώ τη σημασία κάθε λέξης σε κάθε πρόταση.</p>
<p>Σημεία στίξης</p>	<p>Να αναγνωρίζω το ρόλο και τη λειτουργία (δηλωτική ή σχολιαστική) των σημείων στίξης στις λέξεις και στις προτάσεις του κειμένου.</p>
<p>Κείμενα πειθούς και λογοτεχνικά κείμενα</p>	<p>Να διακρίνω τα βιώματα, τα περιστατικά, τις περιγραφές, τις αφηγήσεις, τους στοχασμούς από τις απόψεις και τα επιχειρήματα</p>

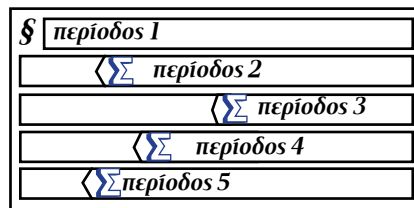
3. Διδακτέα ύλη και μέθοδος "ανάγνωσης"

α. Διδακτέα ύλη

Διδάσκονται ότι:

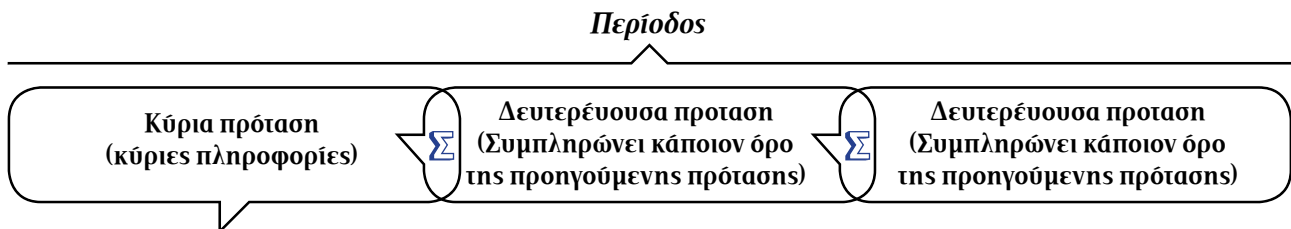
1ο

Οι πληροφορίες του κειμένου οργανώνονται στις περιόδους της παραγράφου και συνδέονται με γλωσσικά στοιχεία συνοχής

2ο

Οι περίοδοι της παραγράφου αποτελούνται από κύριες και δευτερεύουσες προτάσεις οι οποίες συνδέονται με συνδέσμους, αντωνυμίες και κόμμα (,)

οι οποίες προτάσεις, συνδέονται με: Σ σύνδεσμος
 ή αντωνυμία αναφορική και ερωτηματική
 ή επίρρημα ερωτηματικό
 ή αναφορικό
 ή κόμμα (,)

β. Μέθοδος «ανάγνωσης»

3ο

Οι πληροφορίες σε κάθε πρόταση διατυπώνονται με λέξεις / μέρη του λόγου. Αξιοποιώ τη διδακτέα ύλη για την κατανόηση των πληροφοριών

1. Σε κάθε περίοδο κατανοώ τη σημασία κάθε λέξης (ουσιαστικά, επίθετα, ρήματα, σύνδεσμο, επιρρήματα κ.λπ.)

2. Αναγνωρίζω το ρόλο κάθε πρότασης.

3. Αναγνωρίζω τη συνοχή, δηλαδή τις λογικές σχέσεις των πληροφοριών ανάμεσα στις περιόδους.

Συγκεκριμένα αξιοποιώ την «παλίνδρομη ανάγνωση», δηλαδή:

Αναγνωρίζω το είδος των πληροφοριών σε μια περίοδο και τη λογική σχέση της (συνεκτικότητα) με την προηγούμενη περίοδο.

Τα ρήματα αποτελούν τον βασικό πυρήνα δόμησης των προτάσεων, αφού γύρω από αυτά δίνονται οι βασικές πληροφορίες σε μια περίοδο.

Οι πληροφορίες της παραγράφου οργανώνονται σε περιόδους, οι οποίες οργανώνονται με προτάσεις

Το ρήμα, αντίθετα από τα άλλα μέρη του λόγου, δεν έχει μόνο λεξική σημασία, συνεκφέρεται με το πρόσωπο, τον αριθμό, τον χρόνο, την έγκλιση, το ποιόν ενέργειας (δηλαδή τη διάρκεια του χρόνου), τα οποία δηλώνουν πρόσθετες πληροφορίες και ονομάζονται παρεπόμενα του ρήματος. Επομένως, δεν μπορούμε να απαντούμε σε σχετικές ερωτήσεις χωρίς να λαμβάνουμε υπόψη μας όλα τα στοιχεία του ρηματικού τύπου.

Λεξική σημασία του ρήματος

- Τα ρήματα δηλώνουν στον λόγο την ενέργεια ή την κατάσταση του υποκειμένου του ρήματος (δηλαδή του θέματος της περιόδου).

5. Αναγνωρίζω τη σημασία των προτάσεων

Εποπτικός πίνακας

Προτάσεις και γραπτή δοκιμασία

Διδάσκομαι για τις προτάσεις	Σκοπός			
	Περίληψη	Ανάπτυξη κειμενικού αποσπάσματος	Απαντήσεις σε ερωτήσεις θεωρίας	Έκθεση Παραγωγή λόγου
<p>Είδη προτάσεων</p> <ul style="list-style-type: none"> • ερωτηματικές • αναφορικές (ονοματικές και επιρρηματικές) • δευτερεύουσες (ονοματικές και επιρρηματικές) <p>Σύνδεση προτάσεων</p> <ul style="list-style-type: none"> • παρατακτική • ασύνδετο • υποτακτική 	<ul style="list-style-type: none"> • Να διαβάζω κατά περίοδο και να κατανοώ τις πληροφορίες κάθε δευτερεύουσας πρότασης 	<ul style="list-style-type: none"> • Να κατανοώ τις ερωτήσεις περιεχομένου • Να κατανοώ το περιεχόμενο της φράσης που δίνεται για ανάπτυξη 	<ul style="list-style-type: none"> • Να απαντώ σε ερωτήσεις αναφορικά με <ul style="list-style-type: none"> - την αναγνώριση του είδους των αναφορικών προτάσεων - τη λειτουργία των ερωτηματικών προτάσεων - τη σύνδεση των προτάσεων 	<ul style="list-style-type: none"> • Να κατανοώ τα ζητούμενα που είναι διατυπωμένα με προτάσεις • Να αναπτύσσω τις απαντήσεις μου στις περιόδους των παραγράφων
<p>Βιβλία </p> <p>ΝΕΣ, ΝΕΓ, Νεοελληνική Γλώσσα (α', β', γ' Γυμνασίου)</p>				

α. Είδη των προτάσεων

Εποπτικός πίνακας

Αποφαντικές και ερωτηματικές προτάσεις

Περίοδος		
Προτάσεις		
α. Αποφαντικές (κρίσεως) [.]		
β. Ερωτηματικές [;]		
1.Ρητορικά ερωτήματα	2.Ερώτηση χωρίς απάντηση	3.Ερώτηση-απάντηση
▼	▼	▼
Δηλώνουν Απόψεις και Επιχειρήματα	Δηλώνει Προβληματισμό	Δηλώνουν Μετάβαση σε θέμα
4. Πλάγιες ερωτηματικές		
Λέξεις εισαγωγής	Είδος πληροφορίας	
Ολικής αγνοίας Σύνδεσμος: αν	▶	Συμπληρώνουν το ρήμα προηγούμενης πρότασης
Μερικής αγνοίας		
A. Ερωτηματικές αντωνυμίες: πι, ποιος/α/ο, πόσος/η/ο	▶	Απορία, προβληματισμός για πρόσωπα ή καταστάσεις
B. Ερωτηματικά επιρρήματα: πού; πότε; (για πότε; ως πότε;) πώς; πόσο; γιατί;	▶	Απορία, προβληματισμός για: <ul style="list-style-type: none"> • τόπο • χρόνο • τρόπο • ποσό • αιτία

Αξιοποιώ τη διδασκόμενη θεωρία στα βιβλία: *Νεοελληνική γλώσσα για το Γυμνάσιο* (α', β', γ' τεύχος,) *ΝΕΙ, ΝΕΣ, Έκφραση-Έκθεση* (α', β', γ' τεύχος)

2^η ΕΝΟΤΗΤΑ

Παράγραφος και γραπτή δοκιμασία - εποπτικός πίνακας

Παράγραφος και περιεχόμενο-αναγνωρίζω τις πληροφορίες

Διδάσκονται για την παράγραφο	Σκοπός			
	Περίληψη	Ανάπτυξη κειμενικού αποσπάσματος	Απαντήσεις σε ερωτήσεις θεωρίας	Έκθεση - Παραγωγή λόγου
<p>Δομικά στοιχεία παραγράφου</p> <ul style="list-style-type: none"> • Θεματική πρόταση • Λεπτομέρειες • Κατακλείδα 	<ul style="list-style-type: none"> • Να μη θεωρώ ότι η πρώτη περίοδος είναι πάντα η θεματική πρόταση • Να οργανώνω την περίληψη (εισαγωγική φράση - λεπτομέρειες - καταληκτική φράση) 	<ul style="list-style-type: none"> • Να οργανώνω την παράγραφο ανάπτυξης κειμενικού αποσπάσματος 	<ul style="list-style-type: none"> • Να απαντώ σε σχετικές ερωτήσεις θεωρίας 	<ul style="list-style-type: none"> • Να οργανώνω τις παραγράφους του κειμένου που παράγω (δοκίμιο, άρθρο, ομιλία, επιστολή)
<p>Τρόποι οργάνωσης παραγράφου</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ορισμός • Διαίρεση • Σύγκριση-αντίθεση • Αναλογία • Παραδείγματα • Αίτιο-αποτέλεσμα • Απολόγηση • Συνδυασμός μεθόδων 	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζω τις πληροφορίες σε κάθε παράγραφο του αρχικού κειμένου και να τις παραφράζω στην περίληψη • Να επιλέγω τα κατάλληλα ρήματα που φανερώνουν λεκτικές πράξεις για το περιληπτικό κείμενο 	<ul style="list-style-type: none"> • Να οργανώνω την παράγραφο ανάπτυξης κειμενικού αποσπάσματος με τον κατάλληλο τρόπο 	<ul style="list-style-type: none"> • Να απαντώ σε σχετικές ερωτήσεις θεωρίας 	<ul style="list-style-type: none"> • Να οργανώνω τις παραγράφους του κειμένου που συντάσσω ανάλογα με το περιεχόμενο του ζητούμενου

δ. Η γλώσσα της επιχειρηματολογίας

Πώς αναγνωρίζω τις απόψεις

1. Πώς αναγνωρίζω και αναδιατυπώνω τις απόψεις του συγγραφέα

Λεκτικά σημεία αναγνώρισης	Παραδείγματα
<p>Ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις που δηλώνουν άποψη</p> <p>& ειδική πρόταση (ότι, πως)</p>	<p>π.χ. νομίζω, πιστεύω, υποθέτω, έχω την αίσθηση, αποτελεί προσωπική εκτίμηση</p> <p>Παραδείγματα Αποτελεί προσωπική εκτίμηση ότι είναι προτιμότερο να επιδιώκεται το «ευ ζην» παρά η προσπάθεια επιδίωξης της αθανασίας μέσω της κλωνοποίησης.</p>
<p>Στην περίληψη</p>	<p>Ο συγγραφέας θεωρεί υποστηρίζει, πιστεύει ότι ...</p>
<p>Στην περίληψη</p>	<p>Νιώθεις πως εδώ, στη μικρή τούτη φημισμένη πολιτεία όπου αναθρέφεται η αγγλίζικη αριστοκρατία, το ελληνικό πνέμα, φωτεινό, τολμηρό κι ισορροπημένο, συνεχίζει εξόριστο στην υπερβόρεια ομίχλη το εξαίσιο έργο του.</p>
<p>Στην περίληψη</p>	<p>Ο συγγραφέας έχει την αίσθηση πως...</p>
<p>Απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις που δηλώνουν πρόταση & βουλευτικές προτάσεις</p>	<p>π.χ. μπορεί, είναι δυνατό, ενδέχεται, πρέπει, χρειάζεται, είναι ανάγκη, είναι υποχρέωση (να)</p> <p>Παράδειγμα Θα πρέπει τα πρότυπα να μην είναι ούτε φθηνά αντίτυπα ούτε κακέκτυπα των αληθινών προτύπων.</p>
<p>Στην περίληψη</p>	<p>Ο συγγραφέας θεωρεί ότι ...</p>
<p>Φράσεις και ρήματα που δηλώνουν συμπεράσματα</p>	<p>για τούτο, επομένως, άρα, έτσι, συνεπώς, με βάση τα προαναφερόμενα, λοιπόν, τότε, συμπεραίνουμε, καταλήγουμε, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα, αποδεικνύεται, τα στοιχεία/οι ενδείξεις οδηγούν...</p> <p>Παράδειγμα Η γλωσσική καλλιέργεια υπηρετεί και στηρίζει άμεσα και αποτελεσματικά την ανάπτυξη της σκέψης και των πνευματικών δεξιοτήτων του ανθρώπου. Η πνευματική απελευθέρωση του ατόμου, συνεπώς, σχετίζεται άμεσα με τις γλωσσικές δεξιότητες που έχει αναπτύξει.</p>
<p>Στην περίληψη</p>	<p>Η σκέψη και οι πνευματικές ικανότητες του ανθρώπου αναπτύσσονται με τη γλώσσα, με αποτέλεσμα την πνευματική του ελευθερία.</p>
<p>Φράσεις που δηλώνουν άποψη</p>	<p>π.χ. κατά τη γνώμη μου, για μένα</p>
<p>Στην περίληψη</p>	<p>Σύμφωνα με τον συγγραφέα...</p>

2 Θέμα: η ελευθερία επιλογής	Άλλες έννοιες — Αναγνωρίζω τις πληροφορίες
<p>Όταν επισημαίνεται από γονείς ή συνθηθέτερα δασκάλους ο καταναγκαστικός και κατευθυνόμενος χαρακτήρας των επιλογών του σημερινού ανθρώπου σε ποικίλες εκφάνσεις της προσωπικής ζωής και των επιλογών του, ακούγεται πολύ συχνά η απολογητική υπεράσπιση που συμπυκνώνεται με κάποιον υπεραπλουστευτικό τρόπο στον αφορισμό* «<u>εγώ το διάλεξα</u>» ή «<u>εμένα αυτό μου αρέσει</u>». Τότε προβάλλει επιτακτική η ανάγκη της προσέγγισης και της ανάλυσης αυτής της στάσης, ώστε να γίνει κατανοητή, για να ξεπεραστεί από τους αφελείς φορείς της.</p> <p><small>* Σύντομη κρίση ή άποψη που διατυπώνει κάποιος με τρόπο απόλυτο, ενώ θα ήταν αναγκαία μια τεκμηρίωση.</small></p>	<p>Άποψη άλλων</p> <p>Απαντητική επιχειρηματολογία</p> <p>Άποψη του συγγραφέα</p>

Στην περίληψη:

Ο συγγραφέας υποστηρίζει την άποψη ότι οι επιλογές των ανθρώπων είναι κατευθυνόμενες, παρά το γεγονός ότι οι περισσότεροι πιστεύουν το αντίθετο.

Πώς αναγνωρίζω τα επιχειρήματα αιτίου - αιτιατού

Τι είναι

Δυσκολίες αναγνώρισης των επιχειρημάτων

Επιχείρημα καλείται μια σειρά από λογικές προτάσεις που ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, οι οποίες διευθετούνται κατά κλιμακωτό τρόπο για τη στήριξη ή την αναίρεση μιας θέσης και καταλήγουν σε ένα αιτιολογημένο συμπέρασμα.

- Η αιτιολόγηση μιας θέσης/άποψης περιέχει σύνθετες ιδέες που είναι πολυποίκιλα διατυπωμένες. **Αρκετές φορές διατυπώνονται στην ίδια περίοδο η άποψη και το επιχείρημα.**
- Ωστόσο τις περισσότερες φορές ο συγγραφέας χρησιμοποιεί **συνδέσμους, διαρθρωτικές και άλλες λέξεις για να δηλώσει την επιχειρηματολογία του.**
- Σε ορισμένες περιπτώσεις, πάλι, **δεν υπάρχουν λέξεις** που δηλώνουν τα επιχειρήματα, διότι αυτά **διατυπώνονται με αποφαντικές προτάσεις στην επόμενη περίοδο.** Επομένως, πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί κατά την ανάγνωση των περιόδων της παραγράφου ώστε να διακρίνουμε τις απόψεις από τα επιχειρήματα.

Αίτιο-αιτιατό/αποτέλεσμα	Παραδείγματα
<p>Ⓒ Επιχειρήματα του γιατί & αποτέλεσμα</p>	<p>Στα παραδείγματα που ακολουθούν, η <u>υπογραμμισμένη φράση</u> είναι η <u>άποψη</u> και οι <u>λέξεις με έντονα γράμματα</u> είναι τα <u>επιχειρήματα</u>.</p>
<p>1. Απιολογικές προτάσεις (επειδή, γιατί, διότι, καθόσον αφού, καθώς) & ρήματα που δηλώνουν αποτελέσματα</p>	<p><u>Οι δυνατότητες της διάνοιας του ανθρώπου εξαρτώνται από το επίπεδο της γλώσσας που είναι σε θέση να μεταχειρίζεται. Γιατί ο άνθρωπος του οποίου οι γλωσσικές δυνατότητες είναι περιορισμένες δεν μπορεί ούτε να εκφράσει αυτό που σκέπτεται ούτε να σκεφθεί ολοκληρωμένα. Αναγκαστικά, βρίσκεται εγκλωβισμένος μέσα σε ένα στενό και ασφυκτικό γλωσσικό πλαίσιο που δεν του δίνει τη δυνατότητα να σκεφθεί ολόπλευρα και σε βάθος.</u></p>
<p>2. Υποθετικοί λόγοι, φράσεις που δηλώνουν ενδεχόμενα (αν, αν λάβουμε υπόψη, δεδομένου ότι, αν ισχύει ότι, αν δεχτούμε ότι, στην περίπτωση που)</p>	<p><u>Αν ο μαθητής δεν έχει γλωσσική αυτάρκεια, δεν μπορεί να ανταποκριθεί σε εκπαιδευτικές διαδικασίες σύνθετες, ώστε να συμμετέχει ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία και να αναπτύξει την κρίση του, που είναι το ζητούμενο.</u></p> <p>Σημείωση: Στους υποθετικούς λόγους, η υποθετική πρόταση είναι ο υποθετικός συλλογισμός και η απόδοση είναι η άποψη του συγγραφέα.</p>
<p>3. Προθετικά σύνολα και φράσεις που φανερώνουν αιτία (λόγω του..., εξαιτίας)</p>	<p><u>Λόγω της οικονομικής και ανθρωπιστικής κρίσης έχουν αυξηθεί οι ευπαθείς κοινωνικές ομάδες που έχουν την ανάγκη των συνανθρώπων τους.</u></p>
<p>Ⓓ Επιχειρήματα του πώς & αποτέλεσμα</p>	<p>Στα παραδείγματα που ακολουθούν, η <u>υπογραμμισμένη φράση</u> είναι η <u>άποψη</u> και οι <u>λέξεις με έντονα γράμματα</u> είναι τα <u>επιχειρήματα</u>.</p>
<p>1. Προθετικά σύνολα που δηλώνουν τρόπο (με + αιτιατική, μέσα από + αιτιατική)</p>	<p>Και εδώ ο ρόλος του σχολείου στην καλλιέργεια της γλωσσικής παιδείας δεν πρέπει να αγνοηθεί. <u>Μέσα από όλα τα διδασκόμενα μαθήματα ο μαθητής θα μάθει να προσεγγίζει διάφορες πλευρές της γλώσσας [αποτέλεσμα].</u></p>
<p>2. Μετοχές τροπικές (-οντας ή -όμενος)</p>	<p>Αρκετοί έφηβοι έχουν χαμηλό αίσθημα αυτοεκτίμησης. <u>Ωστόσο, οι γονείς μπορούν να τονώσουν την αυτοπεποίθησή τους [αποτέλεσμα] επιβραβεύοντας τις επιτυχίες τους και αποφεύγοντας τα επικριτικά σχόλια.</u></p>
<p>3. Εκφράσεις δυνατότητας</p>	<p><u>Κατά τις τελευταίες δεκαετίες, όλο και περισσότερο αναδεικνύεται η σπουδαιότητα της σημασίας του διαλόγου στην εκπαίδευση και στη διδασκαλία, μα και ο διάλογος αναγνωρίστηκε ως εκείνη η μορφή διδασκαλίας με την οποία μπορούμε να παρακάμψουμε την από καθέδρας διδασκαλία και να δοθεί έτσι στους μαθητές η δυνατότητα να ρωτήσουν οι ίδιοι, να εμβαθύνουν στην κατάσταση πραγμάτων, να διευκρινίσουν έννοιες και να προσεγγίσουν λύσεις σε προβλήματα, να εκφράσουν τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους σε διατυπωμένες απόψεις-σκέψεις, να σκεφθούν ανιχνεύοντας την αλήθεια και, με την πνευματική δραστηριότητά τους, να κατανοήσουν ή να αναδομήσουν έννοιες, αξίες και, τελικώς, τη νέα γνώση.</u></p>

Πώς διακρίνω τις γενικές/εμπειρικές αλήθειες από τις απόψεις και τα άλλα τεκμήρια

Τι είναι οι γενικές αλήθειες

Οι γενικές αλήθειες είναι διαπιστώσεις/παρατηρήσεις αναφορικά με την πραγματικότητα. Μπορεί να αναφέρονται σε συμπεριφορές, καταστάσεις, συνθήκες, φαινόμενα, αντιδράσεις, τρόπο λειτουργίας των θεσμών και σε άλλα θέματα του δημόσιου βίου. Δηλαδή, δεν είναι απόψεις που πρέπει να αιτιολογηθούν διότι δεν αμφισβητούνται, είναι κοινά αποδεκτές.

Πώς διατυπώνονται

Οι γενικές αλήθειες διατυπώνονται με αποφαντικές προτάσεις, γι' αυτό είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς τις απόψεις από τις γενικές αλήθειες.

παράδειγμα

Π1 Μια σημαντική πρόκληση στο ξεκίνημα του 21ου αιώνα/ είναι με ποιον τρόπο θα διαφυλαχθούν τα ιδανικά της ειρήνης, της ελευθερίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Π2 Η απάντηση είναι: / κατάλληλη αγωγή και παιδεία. Π3. Το ίδιο / ισχύει για τα ηθικά διλήμματα που θέτει η ασύλληπτη επιστημονική πρόοδος (κλωνοποίηση, παραγωγή ανθρώπινων εμβρύων, μεταλλαγμένα προϊόντα, οικολογικές καταστροφές κ.ά.). Π4 Το κράτος / πρόσφερε ως τώρα εκπαίδευση και λιγότερο παιδεία. Π5 Η ευρύτερη καλλιέργεια / είναι προσωπική κατάκτηση που απαιτεί θυσίες. Π6 Η διά βίου εκπαίδευση και κατάρτιση / μετατοπίζει το κέντρο βάρους από το κράτος στο άτομο, το οποίο οφείλει να έρθει σε επαφή με πολλούς τομείς γνώσης σε διάφορες μορφές της. Π7 Η μετάδοση από την τοπική στην παγκόσμια κοινωνία / προϋποθέτει γλωσσομάθεια, ανοχή στη διαφορετικότητα και στον πολυπολιτισμό, πνεύμα συνεργασίας και συναδέλφωσης στο «παγκόσμιο χωριό», στο οποίο έχει μεταβληθεί ο πλανήτης μας. Π8 Και εδώ στην Ελλάδα έχουν γίνει ορατές / οι πολλαπλές όψεις της παγκοσμιοποίησης στην κοινωνιολογική και οικονομική εκδοχή της. Π9 Τα όρια των εθνικών κρατών, στην παραδοσιακή μορφή τους, / εξαλείφονται, καθώς διακινούνται εκατομμύρια άνθρωποι, αγαθά και ιδέες, με απίστευτη ταχύτητα. Π10 Η εμμονή, όμως, στα οικονομικά συμφέροντα και στους κανόνες της ελεύθερης αγοράς, η επιβολή του καταναλωτικού προτύπου της αφθονίας, το διευρυνόμενο χάσμα ανάμεσα στα φτωχά και στα πλούσια κράτη, η κρίση της δημοκρατικής συμμετοχής και του κράτους πρόνοιας, η κοινωνική περιθωριοποίηση και ο αποκλεισμός και τόσα άλλα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κόσμος/ δημιουργούν κλίμα ανησυχίας για το μέλλον.

Π1-Π3
Προβληματισμός -
απάντηση/ισχυρισμός
παραδείγματα
Π4 -Π9
Γενική αλήθεια

Αλήθεια
Αποψη

Προϋποθέσεις-άποψη

Π7,Π8,Π9
Αλήθεια
επιπτώσεις της
παγκοσμιοποίησης

Π10

Προβλήματα
Αποτέλεσμα

Αποψη/ισχυρισμός

α. ΕιδΗΣεογραφία και ερμηνευτική δημοσιογραφία

Είδη-διαφορές		
Χαρακτηριστικά	ΕιδΗΣεογραφία	Ερμηνευτική δημοσιογραφία
Τι είναι;	Καταγραφή, έκθεση των ειδήσεων & σχόλια	Με τον όρο ερμηνευτική δημοσιογραφία αναφερόμαστε σε κείμενα του τύπου όπως: <ul style="list-style-type: none"> • άρθρα, • σχόλια, • χρονογραφήματα, • γελοιογραφίες, που ερμηνεύουν και σχολιάζουν τα γεγονότα, τις ειδήσεις της επικαιρότητας.
Σκοπός	Καταγραφή πραγματικών γεγονότων, ενεργειών, συμβάντων, απεικόνιση της επικαιρότητας με σκοπό την πληροφόρηση, την ενημέρωση του κοινού.	Ερμηνεία των επικαιρικών γεγονότων, στην οποία διαφαίνεται η οπτική γωνία του δημοσιογράφου και η υποκειμενική του αντίληψη
Περιεχόμενο Πληροφορίες	Αφήγηση του γεγονότος <ul style="list-style-type: none"> • <i>τόπος</i> • <i>χρόνος</i> • <i>πρόσωπα</i> • <i>τρόπος</i> • <i>απία</i> • <i>σκοπός</i> • <i>αποτελεσμα</i> 	Σχολιασμός των επικαιρικών γεγονότων & γνώμες, κρίσεις, απόψεις του δημοσιογράφου
Οργάνωση	Οργάνωση είδησης Αντεστραμμένη πυραμίδα Τίτλος Συνοπτική παρουσίαση του γεγονότος Περίληψη Παρουσιάζονται περιληπτικά τα κύρια σημεία της είδησης Ανάλυση Παρουσιάζονται οι λεπτομέρειες της είδησης	Οργάνωση άρθρου Τίτλος Αναφορά του θέματος Πρόλογος Αναφορά στο επικαιρικό γεγονός που αποτελεί την αφορμή για την κατάθεση απόψεων του αρθρογράφου Κύριο μέρος Ανάλυση-σχολιασμός του γεγονότος, γνώμες, κρίσεις, απόψεις του δημοσιογράφου Επίλογος Επισήμανση της προσωπικής άποψης/θέσης

Ο αναγνώστης

Τα όρια ανάμεσα στην ειδησεογραφία (γεγονός) και την ερμηνευτική δημοσιογραφία (σχόλιο) είναι τις περισσότερες φορές δυσδιάκριτα, καθώς η απόλυτη αντικειμενικότητα είναι, στην πραγματικότητα, ανέφικτη. Αυτό που έχει σημασία για τον αναγνώστη είναι να μπορεί να διακρίνει το σχόλιο (το καθαρά υποκειμενικό στοιχείο) από το γεγονός (το αντικειμενικό περιεχόμενο της είδησης), γιατί έτσι μπορεί ανεπηρέαστα να διαμορφώνει τη γνώμη του.

Η μορφή του σχολίου

Λεξιλόγιο	Λαϊκό, καθημερινό και λέξεις συγκινησιακά φορτισμένες
Μια φράση ή ένα ρήμα	που δηλώνει ψυχική διάθεση, απορία, κρίση (π.χ. αμφισβητώ, απορώ, εντυπωσιάζω, επικρίνω, αποδοκιμάζω ...).
Επυρρήματα	όπως: μόνο, καλώς, κακώς, δήθεν, τάχα, αδικαιολόγητα, δυστυχώς κ.α
Ένα επίθετο	με άλλη σημασία για να εκφραστεί ειρωνεία ή επίθετα με αξιολογικό περιεχόμενο (θετικό ή αρνητικό)
Σχήματα λόγου	<ul style="list-style-type: none"> • Εικονοπλαστικός λόγος • μεταφορές • παρομοιώσεις • προσωποποιήσεις • υπερβολές
Σημεία στίξης	<ul style="list-style-type: none"> • Ερωτηματικό (:): εκφράζει απορία, δυσπιστία, προβληματισμό, ρητορική ερώτηση. • Σε παρένθεση (:) δείχνει ειρωνεία και αμφιβολία για την αξιοπιστία ή γενικά για κάτι που αναφέρεται. • Θαυμαστικό (!): εκφράζει θαυμασμό, έκπληξη, απαίτηση ή προσαγή, επιδοκιμασία ή αποδοκιμασία. Το θαυμαστικό σε παρένθεση (!) χρησιμοποιείται για να δηλώσει απορία, αμφισβήτηση και ειρωνεία. • Εισαγωγικά («...»): εκφράζουν ειρωνεία, αμφισβήτηση ή αποστασιοποίηση, μεταφορική χρήση της φράσης ή λέξης (δεν χρησιμοποιούνται με το συνηθισμένο τους νόημα). • Αποσιωπητικά (...): εκφράζουν υπαινιγμό, έμμεση απειλή, συγκινησιακή φόρτιση, έμφαση, δισταγμό, ντροπή, αποδοκιμασία, αγανάκτηση, περιφρόνηση, απειλή, ανησυχία.
Ξένο σχόλιο	<p>Σημεία στίξης: κόμματα, εισαγωγικά, διπλή παύλα, παρενθέσεις, διπλή τελεία.</p> <p>Ειδικές εκφράσεις: όπως ανακοίνωσε, όπως ανέφερε, όπως ισχυρίζεται, όπως τόνισε (έγραψε, εξήγησε, υποστήριξε κτλ.) ο ... , σύμφωνα με τη γνώμη, σύμφωνα με τον (ή την άποψη του) ... , κτλ.</p>

Κείμενο Ι. Η 35χρονη Εσμά δεν θα περιμένει άλλο

Από τις γλωσσικές επιλογές	Αναγνωρίζω το είδος των πληροφοριών
<p>1. Την απάντηση «δεν μπορώ» η Εσμά, <u>πάλα ποτέ υπάλληλος στην περιφέρεια της Σμύρνης, έμοιαζε να μην την είχε ξεστομίσει ποτέ. Πήρε πτυχίο νομικής, ενώ είχε ήδη τρία παιδιά. Επέζησε δύο μήνες στη φυλακή. Πέρασε μόνη της τον Εβρο με τα παιδιά, το μικρότερο στους ώμους, για να γλιτώσει τη δίωξη. Στην Αθήνα, πηγαίνονταν χαμογελαστή σε υπηρεσίες και πρεσβείες, για να βρει νόμιμους τρόπους να περάσει στην Ευρώπη. Μετακόμιζε συνεχώς από το ένα διαμέρισμα Airbnb στο άλλο, κουβαλώντας αδιαμαρτύρητα καρότσια, βαλίτσες και παιχνίδια. Μόνον όταν αντιλήφθηκε ότι η πολυπόθητη επανένωση με τον άνδρα της, που δεν είχε δει για πάνω από ενάμιση χρόνο, θα αργούσε περισσότερο απ' όσο υπολόγιζε –«τέλος του 2018 στην καλύτερη περίπτωση»– τα ζωρά μαύρα μάτια της σκοτεινίασαν.</u></p>	<p>Αφήγηση-περιγραφή Πρόσωπο Ιδιότητα-τόπος Προσόντα-οικογ. κατάσταση Γεγονός 1ο (τι έκανε-ρηματικοί χρόνοι) Γεγονός 2ο (τι έκανε-ρηματικοί χρόνοι) Γεγονός 3ο (τι έκανε -ρηματικοί χρόνοι)</p> <p>Πώς αισθάνθηκε-γιατί</p>
<p>2. Πριν από δύο εβδομάδες η «Κ» την είχε συναντήσει για μία ακόμα φορά, σε μια βεράντα στην Κυψέλη, όπου μαζί με τις φίλες της, εξόριστες και εκείνες από το καθεστώς Ερντογάν και αποκομμένες επί του παρόντος από τους συζύγους, μοιράζονταν έννοιες και όνειρα πάνω από ένα τραπέζι με τουρκικό πρωινό. <u>Ομιλητική και αεικίνητη</u>, μας περιέγραφε γλαφυρά τις καθημερινές της περιπέτειες, ενώ τσίτσε τον μικρό της γιο. <u>Τίποτα δεν προμήνυε αυτό που θα συνέβαινε. Ξημερώματα της Κυριακής</u> και λίγες ώρες αφού η 35χρονη γυναίκα είχε εγκατασταθεί στο τρίτο κατά σειρά διαμέρισμα του τελευταίου 10ημέρου, ένιωσε ξαφνική αδιαθεσία. Διεκομίσθη με καθυστέρηση στο νοσοκομείο, αλλά η καρδιά της την είχε προδώσει. Τα τρία της παιδιά, δέκα, επτά και τριών χρόνων, την περίμεναν έως χθες να γυρίσει. «Ξέρουν ότι η μαμά νοσηλεύεται και θυμώνουν που δεν πηγαίνουμε να τη δούμε» μεταφέρει στην «Κ» επισιτήθια φίλη της. «Ήταν υγιέστατη, απλώς είχε ομολογουμένως κουραστεί από τις απανωτές μετακομίσεις και ματαιώσεις».</p>	<p>Χρόνος-έντυπο Τόπος Συνθήκες διαβίωσης</p> <p>Περιγραφή-ιδιότητες Προϊδεασμός Χρόνος</p> <p>Συνθήκες Γεγονότα</p> <p>Αντίδραση παιδιών Μαρτυρία φίλης</p> <p>Μαρτυρία φίλης</p>
<p>3. Ο αιφνίδιος θάνατος της Εσμά έφερε βίαια στην επιφάνεια ερωτήματα σχετικά με όσους ζουν στο περιθώριο του συστήματος και σε ένα καθεστώς παρατεταμένης προσωρινότητας. Ποιους ενημερώνει το νοσοκομείο, όταν δεν υφίσταται ενήλικος συγγενής πρώτου βαθμού; Πού θα επιθυμούσε η εκλιπούσα να ταφεί; Στην Τουρκία, όπου βρίσκονται οι γονείς της, αλλά η ίδια ήταν πλέον ανεπιθύμητη; Στην Αθήνα, όπου έζησε τους τελευταίους μήνες, αλλά δεν υπάρχει μουσουλμανικό νεκροταφείο; Στη Γερμανία, που δεν γνώριζε αλλά φανταζόταν ως Γη της Επαγγελίας;</p>	<p>Προβληματισμοί για την κατάσταση των προσφύγων 1^{ος} 2^{ος}</p>

4. Το σμίξιμό με τον άνδρα της, που τόσο λαχταρούσε, δεν θα το ζήσει. Όμως, με έναν παράδοξο τρόπο, ο θάνατός της «ξεμπλόκαρε» χρονοβόρες διαδικασίες. Οι γερμανικές αρχές διευκόλυναν τη μετάβαση του Μεχμέτ Αλί στην Ελλάδα για τα διαδικαστικά. Ταυτόχρονα, επιταχύνεται η μετάβαση των παιδιών στη Γερμανία, όπου τελικά φαίνεται ότι θα «αναπαυθεί» και εκείνη. Τις ώρες που γράφονται αυτές οι γραμμές ο μπαμπάς των παιδιών παρουσία ψυχολόγου θα ανακοινώνει στα παιδιά ότι η γενναία μαμά τους δεν θα τα συνοδεύει στο υπόλοιπο ταξίδι.

Εμπειρική αλήθεια
Αποτελέσματα του γεγονότος

* «Κ»- Εφημερίδα Καθημερινή

(<https://www.kathimerini.gr/society/961959/i-35chroni-esma-den-tha-perimenei-allo/>)

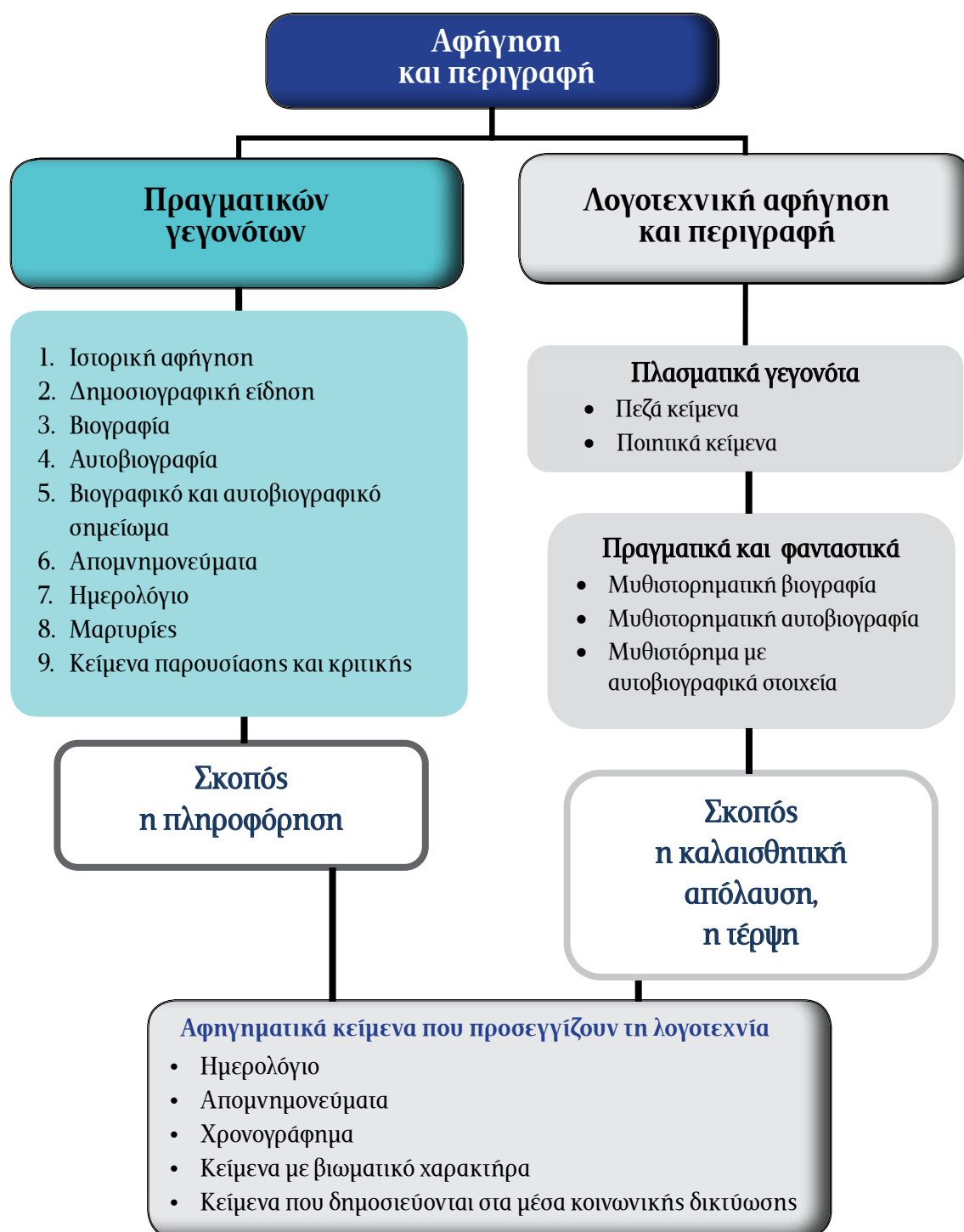
Ερωτήσεις

1. Από ποια στοιχεία του κειμένου αντιλαμβάνεται ο αναγνώστης ότι πρόκειται για ειδησεογραφικό κείμενο;
2. Σε κάποιο σημείο του κειμένου δηλώνεται ειρωνεία. Αφού το εντοπίσετε, να εξηγήσετε τη λειτουργία της.
3. Στην τελευταία παράγραφο του κειμένου να εντοπίσετε λέξεις που περικλείονται σε εισαγωγικά και να εξηγήσετε τη λειτουργία τους.
4. Σε ποια σημεία του κειμένου γίνεται αφήγηση γεγονότων; Ποια η αποτελεσματικότητα της αφήγησης ως προς τον δέκτη;
5. Ποια πιστεύετε ότι ήταν η πρόθεση της κειμενογράφου; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

2^η ενότητα

Εποπτικός πίνακας

Κείμενα που αναφέρονται σε προσωπικές καταστάσεις

1. Διαφορές των κειμένων πειθούς από τα κείμενα που προσεγγίζουν τη λογοτεχνία

Είδη	A. Κείμενα πειθούς (αποδεικτικά δοκίμια, επιστημονικά κείμενα, άρθρα και επιφυλλίδες)	B. Κείμενα που προσεγγίζουν τη λογοτεχνία (στοχαστικά δοκίμια και λογοτεχνικά κείμενα)
Θέματα κοινά	Κοινωνικά, πολιτικά, πολιτιστικά, επιστημονικά ή άλλα θέματα της καθημερινής ζωής	
Περιεχόμενο πληροφορίες	<ul style="list-style-type: none"> • Περιγραφή μιας έννοιας (ιδιότητες, μορφές, περιστατικά, φαινόμενα) • Διατύπωση απόψεων για τις αιτίες, τα αποτελέσματα, τα προβλήματα, τους τρόπους αντιμετώπισης. (με επιχειρήματα και τεκμήρια) • Η ανασκευή μιας άποψης με την οποία διαφωνεί ο συγγραφέας. (με επιχειρήματα και τεκμήρια) 	<p>Ελεύθερος στοχασμός / προβληματισμός, σκέψεις και συναισθήματα αναφορικά με κάποιο θέμα που απασχολεί την κοινωνία. Με αφορμή:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Βιώματα • Εμπειρίες • Περιστατικά
Τρόποι πειθούς	<ul style="list-style-type: none"> • Αξιοποιούνται κυρίως οι λογικοί τρόποι πειθούς: 1. Επίκλιση στη λογική (επιχειρήματα- τεκμήρια) 2. Επίκλιση στην αυθεντία 3. Επίκλιση στο συναίσθημα (σε ορισμένα σημεία του κειμένου) 	<ul style="list-style-type: none"> • Περιορισμένη αξιοποίηση των λογικών τρόπων πειθούς • Επίκλιση στο συναίσθημα με αφήγηση, περιγραφή, διάλογο, α', β' ρημ. πρόσωπο και άλλα στοιχεία του ποιητικού λόγου
Οργάνωση των πληροφοριών	<p>Οι πληροφορίες οργανώνονται σε παραγράφους</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Πρόλογος 2. Κύριο μέρος (θεματικές ενότητες) 3. Επίλογος 	<p>Οι πληροφορίες οργανώνονται σε παραγράφους</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Πρόλογος 2. Κύριο μέρος (θεματικές ενότητες) 3. Επίλογος
Συνοχή	<ul style="list-style-type: none"> • Λογική οργάνωση των πληροφοριών • Νοηματική αλληλουχία • Δείκτες συνοχής 	<p>Κυριαρχεί</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ελεύθερος στοχασμός • Χαλαρή -συνειρμική οργάνωση
Γλώσσα	<p>Στα κείμενα πειθούς αξιοποιείται η γλώσσα κυρίως με την αναφορική της λειτουργία, διότι σκοπός του συγγραφέα είναι η διατύπωση των ιδεών και των επιχειρημάτων του με σαφήνεια. Γίνεται περιορισμένη χρήση σχημάτων λόγου είτε για παραστατικότητα και ζωντάνια του λόγου είτε για να διευκρινιστούν αφηρημένες έννοιες και να αποκτήσει το κείμενο ποικιλία ύφους ώστε να ανανεώνεται το ενδιαφέρον του δέκτη.</p>	<p>Στα κείμενα που προσεγγίζουν τη λογοτεχνία αξιοποιείται η ποιητική συγκινησιακή χρήση του λόγου, διότι σκοπός του συγγραφέα είναι ο ελεύθερος στοχασμός και η τέρψη του αναγνώστη. Αυτά τα κειμενικά είδη εμφανίζουν αυξημένες δυσκολίες ανάλυσης και κατανόησης γι' αυτό οι μαθητές πρέπει να εξοικειωθούν με τα στοιχεία του ποιητικού λόγου δηλαδή τα σχήματα λόγου.</p>

Γιατί οι μαθητές διαβάζουν αλλά δεν κατανοούν;

Στο Γλωσσικό μάθημα οι μαθητές και οι μαθήτριες διδάσκονται και εξετάζονται σε μη λογοτεχνικά κείμενα στα οποία αξιοποιούνται η περιγραφή αφηρημένων εννοιών, η εξήγηση, η επιχειρηματολογία και η αφήγηση. Η ίδια ύλη διδάσκεται και στο Γυμνάσιο και στο Δημοτικό! Ωστόσο, οι μαθητές δεν γνωρίζουν ότι διδάσκονται συγκεκριμένη ύλη για να συντάξουν αποτελεσματικά κείμενα κατά τη γραπτή εξέταση του μαθήματος.

Η περίληψη, οι απαντήσεις σε ερωτήσεις θεωρίας και η παραγωγή λόγου σχεύζονται άρρηκτα με το περιεχόμενο των κειμένων αναφοράς. Στο σχολείο και στο φροντιστήριο, όμως, οι μαθητές και οι μαθήτριες

- δεν διδάσκονται με σαφήνεια ότι το περιεχόμενο των κειμένων συνδέεται άμεσα με την οργάνωση των παραγράφων,
- δεν διδάσκονται ότι σε ένα κείμενο μπορεί να συνυπάρχουν η εξήγηση, η περιγραφή και η επιχειρηματολογία...
- δεν διδάσκονται πώς να διακρίνουν τις απόψεις από τα επιχειρήματα, τα τεκμήρια και τις γενικές αλήθειες και τη σημασία των γλωσσικών επιλογών του/της συγγραφέα για την αναγνώριση του είδους των πληροφοριών και των προθέσεων των συγγραφέων ...

Γι' αυτό αποστηθίζουν έτοιμες απαντήσεις, τις οποίες αξιοποιούν ά-κριτα σε κάθε περίπτωση, ακόμη και όταν δεν ανταποκρίνονται στο περιεχόμενο των ερωτήσεων...

Στο βιβλίο αυτό παρουσιάζουμε όλη τη διδασκόμενη θεωρία στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο, η οποία είναι κατακερματισμένη σε 10 βιβλία (του Γυμνασίου και του Λυκείου) με πίνακες και παραδείγματα.

- Αποδεικνύουμε ότι μαθαίνουμε τις επιστήμες που μελετούν τη γλώσσα (Γραμματική, Συντακτικό, Κειμενολογία) για να αναγνωρίζουμε το είδος των πληροφοριών στις ποικιλίες των κειμένων, αξιοποιώντας την κειμενοκεντρική διδασκαλία...
- Αποδεικνύουμε ότι και στο Γλωσσικό μάθημα ισχύει ό,τι ισχύει και για τις θετικές επιστήμες: οι μαθητές διδάσκονται συγκεκριμένη θεωρία για να επιλύουν πολλά και διαφορετικά προβλήματα. Έτσι συμβαίνει και στο Γλωσσικό μάθημα: οι μαθητές διδάσκονται τα στοιχεία των μη λογοτεχνικών κειμένων (περιεχόμενο-οργάνωση-γλωσσικές επιλογές) για να κατανοούν ποικίλα και διαφορετικά κείμενα που επιλέγονται για τη γραπτή εξέταση ώστε να μπορούν να γράψουν περίληψη, να απαντούν σε ερωτήσεις θεωρίας και να παράγουν επιχειρηματολογικά κείμενα!

